

CREȘTINUL ÎN CETATE

manual de supraviețuire

adrian papahagi

*Lui Teodor Baconschi,
prieten și maestru*

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte (Paul Dragoș Aligică)</i>	11
<i>Pretext</i>	21
<i>Prefață: Creștin-democrația în România europeană</i>	25

I. ABC-DARUL CREȘTIN-DEMOCRAȚIEI

Principii, valori, drepturi

Principii și valori fundamentale	41
Drepturile omului	43
Demnitatea persoanei.	45
Dreptate.	47
Libertate.	50
Responsabilitate	52
Solidaritate.	54
Egalitate.	57
Binele comun.	59

Viață, familie, societate

Etica vieții	63
Sexe	65
Familia	67
Căsătoria	69
Solidaritatea între generații.	72
Educație	74
Sănătate	76

Stat, Biserică, identitate

Stat de drept.	81
Stat eficient	83
Subsidiaritate	85
Corpurile intermediare.	87
Stat și Biserică	90
Patriotism.	93
Uniunea Europeană	95
Identitatea europeană.	97
Migrație și identitate	99

Muncă, economie, dezvoltare

Inițiativă și creație	105
Muncă	107
Proprietatea privată	109
Capitalism	111
Economia socială de piață.	113
Clasa de mijloc.	115
Cercetare	118
Creștere economică și dezvoltare.	120
Fiscalitate	122
Protecția mediului	124

Moralitate, merit, memorie

Moralitate	129
Media.	131
Merit	133
Alegere și elită	135
Memoria anticomunistă	137
Patrimoniu	139

II. CREZ ȘI LIBERTATE

Ce conservă conservatorii?	145
Popular, nu populist	154
Lideri și modele	158
Studiile clasice	163
Universitate și mediocritate	168
Religia în școli	173
Biserica în vremuri de criză morală.	186
<i>Repere bibliografice</i>	193

CUVÂNT ÎNAINTE

Am fost profund onorat de invitația de a scrie câteva cuvinte introductive la această lucrare. Inițial am fost puțin descumpănit – e vorba până la urmă de o carte despre Creștinism, iar eu nu am nici știința și nici autoritatea să deschid calea cititorului într-o lucrare de acest fel. Pe de altă parte însă, este și o carte despre Cetate. În privința asta, mă autoamăgesc că aș putea totuși spune ceva din perspectiva cuiva care, în timp, a căpătat o oarecare deprindere de a privi lucrurile și oamenii prin prisma sferei publice, a funcțiilor și rolurilor pe care oamenii și ideile, credințele și acțiunile lor le au în spațiul colectiv, politic. Așa că am să îndrăznesc să împărtășesc cu cititorul ce cred despre lucrare și implicit despre autorul ei.

De ce cartea de față este remarcabilă și merită citită cu cea mai mare atenție? Pentru că, în esența ei, explică publicului român – cu sistem, cu profunzime și cu nuanță – un lucru esențial, dar care e mereu trecut cu vederea: și anume, faptul că ordinea politică

și administrarea ei nu pot fi reduse la simple forme, formule sau modele insituționale. Mai precis, că instituțiile, politicile și organizațiile guvernantei publice sunt în ultimă instanță tot atât de bune sau tot atât de rele pe cât sunt oamenii ce le creează, adoptă, mențin și conduc. Iar aceștia, indivizii care interacționează în cadrul instituțional și operează instituțiile, sunt la rândul lor definiți de ideile, credințele și valorile lor. Prin urmare, o ordine politică și insituțională depinde, în funcționarea ei, în mod ultim și direct de aceste idei, credințe și valori ce motivează și dau identitate membrilor unei societăți sau comunități. Formele instituționale sunt așadar o condiție necesară bunei guvernări. Dar nu și una suficientă.

Altfel spus, cu cât folosești instituții mai rodate, mai elaborate, mai testate și calibrate, precum sunt instituțiile constituționalismului liberal-democrat și ale capitalismului, cu atât mai mari sunt șansele să ai bună guvernare. Dar, văzut prin prisma pur formal-instituțională, acest succes este doar o probabilitate. Ca să devină certitudine, trebuie să îi aduci în ecuație pe cei ce vor opera cu aceste instituții. Ce

atitudini au aceștia, cum gândesc, ce valori au, ce cred și ce nu cred – toate acestea contează. Este o chestiune intuitiv simplă, dar – așa cum se va vedea mai clar după lectura acestei cărți – pe cât de bogată în implicații practice, politice și sociale, pe atât de uitată sau neglijată.

În cartea de față, Adrian Papahagi face mai mult decât să reamintească cele de mai sus, adică legătura funcțională între idei, credințe și valori pe de o parte, și buna întocmire și funcționare a Cetății, pe de alta. El își concentrează atenția exact pe problema setului de credințe și de principii, adică pe ingredientul uitat, neglijat din ecuația bunei guvernări a cetății. Dacă chiar contează, e de văzut în ce fel. Ceea ce Papahagi face, este să treacă în această privință dincolo de platitudinile privind educația civică și politică, formulă prin care s-a reușit în ultima vreme, în România și în Occident, să se facă vorbire despre problemă, fără însă a o aborda de fapt în esența ei inconfortabilă.

Adrian Papahagi are îndrăzneala să redeschidă dosarul problemei, împotriva superficialității cu care

a fost declarat închis de politologia modernă și ideologia dominantă. El are îndrăzneala să spună că nu orice set de idei, credințe, valori merge, e fezabil și dezirabil când e vorba de mașinăria instituțională a bunei guvernante moderne. Și mai mult, are îndrăzneala să afirme superioritatea unui anume set specific: cel definit de Creștinism. De unde și titlul lucrării. Papahagi aduce solide argumente morale, filozofice, istorice, politologice în acest sens. Articulează cu precizie un adevărat sistem de idei. Și o face de pe poziția unuia care nu doar constată din afară, ca observator neutralizat axiologic, problema și fenomenele adiacente, ci în calitatea unuia care trăiește în interiorul universului de idei, credințe și valori creștine.

Parcurgând această carte, cititorul este rugat să nu uite că toate cele de mai sus constituie trepte în escaladarea unei transgresiuni de la modul dominant, corect-politic de a vedea lucrurile azi. Ceea ce face Papahagi aici este să arunce în față o adevărata sfidare unui formidabil establishment intelectual, academic și politic al zilelor noastre. Din cauza asta, toți cei care, precum Adrian Papahagi, îndrăznesc să

nu se alinieze, vor fi în mod automat pe lista neagră a reprezentanților ideologiei establishmentului (fie el occidental-progresist sau naționalist-etnicist) și a minților ținute captive de aceștia. În lumea lor lipsită de toleranță sau respect pentru pluralism, voci precum cea a lui Papahagi ar trebui să tacă, să nu fie auzite, să dispară. Istoricismul primitiv și vulgar al progresului a promulgat o condamnare la dispariție; establishmentul intelectual, mediatic și academic nu face acum decât să execute sentința „Istoriei”. Idolatria național-etnicistă, pentru care creștinismul este doar o pană la pălăria „fondului etnic”, asemenea – și ea se simte datoră să execute sentința „Istoriei”.

Papahagi e conștient de asta. De aici subtitlul cărții de față: „Manual de supraviețuire”. Și aici experiența autorului în viața publică în România este mai mult decât relevantă: Adrian Papahagi este un supraviețuitor. Franchețea, claritatea, curajul pozițiilor sale publice i-au atras o unică și onorantă pleoră de adversari și critici. Nu l-am văzut niciodată făcând acestora concesii dezonorante sau oportuniste. Nu numai că a supraviețuit, apărându-și ideile și principiile

pe care atât de elegant și precis le prezintă în această carte, dar a supraviețuit în picioare. Fără compromis. Și astfel și-a câștigat dreptul să folosească un subtitlu care de la altcineva poate că ar suna pretențios, dar de la el sună natural și convingător: „Manual de supraviețuire”.

Ceea ce nu înțeleg încă adversarii și criticii săi este că Papahagi scrie nu doar un manual de supraviețuire pentru cei ca el (dizidenți ai dictaturii și dogmatismului progresului corect-și-politic-calibrat și opozanți ai ideologiei neopăgânismului etnicist-naționalist care parazitează instrumental Creștinismul), ci un manual de supraviețuire pentru noi toți, pentru Cetatea însăși. Pentru că, indiferent dacă ești sau nu de acord cu Papahagi în nuanțele interpretărilor sale, nu poți să nu vezi că modelul pe care îl susține reprezintă o continuitate cu tradiția civilizației care a generat și menținut instituțiile ce au dat libertate și prosperitate Occidentului, de care au beneficiat masiv inclusiv detractorii și adversarii săi. Asta în vreme ce modelul susținut de aceștia din urmă prezintă riscul unei rupturi dezastruoase cu formulele libertății și

prosperității distilate din experiența istorică, intelectuală și practică a nenumărate generații ce au contribuit cumulativ la formidabilul succes instituțional, tehnologic, științific și economic al Occidentului.

În sfârșit, ar mai fi de spus ceva despre linia pe care Adrian Papahagi o reprezintă în contextul geopolitic românesc. Pentru că, din nou, Papahagi reprezintă o linie politică formidabilă în viața publică românească, chiar dacă debilitatea intelectuală și mediatică a acestei vieți împiedică publicul să înțeleagă și să aprecieze ce se întâmplă de fapt și care e miza geopolitică a unei cărți și a unei poziții precum cea reprezentată de Papahagi. Iată cum stau lucrurile:

Ne place sau nu, România e situată pe o linie de clivaj civilizațional și geopolitic. În perioada următoare, resurgența forțelor de la Răsărit va crea o presiune imensă asupra spațiului public românesc. Va fi un război propagandistic, ideologic și cultural fără precedent, purtat cu mijloace și tehnologii pe care istoria nu le-a cunoscut până acum. Principala țintă și locul unde va avea confruntarea ideologică

majoră va fi religia; mai precis, Creștinismul, sau interpretarea sa ideologică. Și mai precis: Ortodoxia. Și mai precis: Biserica Ortodoxă Română, prin clerul și credincioșii săi. Pentru încă cel puțin o generație, România va bascula sau nu geopolitic, în funcție de locul unde se va așeza centrul de greutate și clivajul în strategia de a diviza BOR într-o ramură pro-occidentală, care se identifică cu familia europeană, și o ramură anti-occidentală, care se identifică cu orice, dar nu cu tradiția europeană occidentală.

Dacă privim lucrurile în această lumină, înțelegem imediat care este formidabila miză geopolitică a poziției lui Papahagi. Dincolo și în plus de esența convingerilor religioase profunde ce o animă, această dimensiune politică este ceea ce stârnește interesul, admirația și susținerea unora ca mine, care privesc lucrurile, așa cum spuneam, nu cu ochiul teologic, ci cu cel politic. Papahagi și grupul de intelectuali cu care este asociat reprezintă în acest moment principala forță doctrinară care articulează defensivă în fața strategiei ce vizează factorul religios și ecleziastic

ca instrument și câmp al războiului neconvențional, ideologic și informațional, cu mize geopolitice majore în Estul Europei. Linia de rezistență a acestui sector din frontul ideologic ține în acest moment de ei și de modul în care vor lucra cu Biserica. Iar întreaga linie a frontului, așa cum știm din teoria strategiei, este întotdeauna la fel de tare în ansamblul ei, pe cât de tare este cel mai vulnerabil sector al său.

Ne place sau nu, recunoaștem sau nu, Cetatea este sub asediu, iar apărarea ei este intrinsec legată de religie și, mai precis, de interpretarea pe care creștinismul și tradiția sa o vor lua în sfera publică românească. Adrian Papahagi, prin cartea de față și prin întreaga sa prezență publică, nu doar că atrage atenția asupra acestor realități inconfortabile, dar oferă și elementele doctrinare ale unei posibile defensive, desfășurate solid și coerent, în dublul plan al convingerilor individuale și al acțiunii colective.

Paul Dragoș Aligică

PRETEXT

Aceste rânduri nesofisticate au fost scrise în ultimii ani, în toiul implicării politice, nu în tihna bibliotecii. Ele au un ton programatic, nu interogativ, și ca atare nu se adresează cu precădere intelectualilor, ci tuturor oamenilor liberi exasperați de poncifele corectitudinii politice și cărora le pasă de soarta cetății.

Prima parte a cărții reia și amplifică un volum publicat în anul 2012 în colecția *Democrația Creștină* a Fundației Creștin-Democrate. Redactat la sugestia lui Teodor Baconski și ilustrat de maestrul Devis Grebu, *ABC-Darul creștin-democrației* își propunea să ofere, într-o formă accesibilă și artistic agreabilă, scurte capitole despre valorile fundamentale ale democrației, deslușite în duhul Evangheliei lui Hristos. Care poate fi, cu alte cuvinte, înțelegerea creștină a acțiunii politice într-o societate democratică? După ce valori se pot ghida creștinii, atunci când se implică în politică? Este compatibilă credința creștină, ancorată în cele veșnice, cu implicarea activă în treburile acestei

lumi? Ce înseamnă pentru un creștin trăitor în lumea de azi să dea cezarului cele ce sunt ale cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu?

Cum tirajul volumului publicat în 2012 s-a epuizat, am acceptat propunerea generoasă a prietenului Mihai Neamțu de a republica o versiune ușor modificată a lucrării în colecția pe care o coordonează. Le mulțumesc domnilor Grigore Arsene, directorul Editurii Curtea Veche și Mihnea Gafița, redactorul primei ediții a *ABC-Darului*, pentru colaborarea inițială și permisiunea de a relua aici acel volum.

Am profitat de reeditare pentru a adăuga textului inițial o serie de scrieri publicate sau rostite în ultimii ani, care completează sau nuanțează teme politice sau culturale ale *ABC-Darului*.

În fine, trebuie precizat că paginile ce urmează nu sunt doctrina oficială a vreunui partid din România sau din Europa, și cu atât mai puțin învățătura Bisericii (generic formulat), pe care nu sunt calificat să o propovăduiesc. Totodată, nu ofer aici un program de

guvernare, cu politici publice și măsuri concrete, deși uneori acestea sunt menționate, ci conturul, schițat rapid, al unei viziuni creștine asupra politicului. Multe dintre cele scrise aici se regăsesc, într-o oarecare măsură, în programele partidelor creștin-democrate din Europa sau în documentele de doctrină socială ale Bisericii Ortodoxe și în cele, mult mai numeroase și sedimentate, ale magisteriului catolic.

Am intrat în dialog, polemic sau cordial, cu alte doctrine și ideologii de dreapta și de stânga, fiindcă mi-aș dori ca dezbaterea publică să aibă loc cât mai des în câmpul valorilor. Cred că trebuie să multiplicăm încercările de cateheză politică, să părăsim morga academică sau sofisticarea eseistică și să purtăm cu smerenie discuția în mijlocul oamenilor.

Cluj, Crăciun 2016